

Een nieuw decreet buitenschoolse kinderopvang: nieuwe kansen voor het inclusief beleid?

➤ JOHAN VANROYE EN YOTA MOKOS

In het jeugdwerk, het onderwijs, de kinderopvang, de sport- en de cultuursector nemen organisaties verdienstelijke initiatieven om hun werking toegankelijker te maken voor personen met een beperking. Maar ze komen hiermee slechts minimaal tegemoed aan de noden van deze doelgroep. Voor de regenbOog vzw bieden deze sporadische inclusieve maatregelen onvoldoende garantie voor een volwaardig burgerschap voor personen met een beperking. Inclusie van personen met een beperking is immers voor geen enkele van bovenstaande domeinen een kerntaak. Het is niet evident om de schaarse subsidies te herverdelen om tot inclusie te komen. De traditionele gehandicaptensector werkt ook hard aan inclusie, maar haar kerntaak blijft zorg. Het gevolg is dat de inclusie en daardoor ook het volwaardig burgerschap van personen met een beperking tussen wal en schip valt.

De regenbOog vzw wil als vrijetijdzorgorganisatie de participatiekansen van personen met een handicap in de vrije tijd verhogen door synergieën te zoeken tussen sociaal-cultureel werk, jeugdwerk, kinderopvang, kansarmoedebestrijding en gehandicaptenzorg. Omwille van de torenhoge schotten tussen deze beleidsdomeinen verloopt dit vaak moeizaam.

In dit opiniestuk pleiten we voor een horizontale aanpak, over de sectoren heen. De aanleiding is de opmaak van het nieuwe decreet buitenschoolse kinderopvang, en de vrees dat de noden van kinderen met een handicap uit gewone en kansarme gezinnen hierin opnieuw onvoldoende aan bod komen.

RECHT OP PARTICIPATIE

De regenbOog vzw vertrekt vanuit het principe dat personen met een handicap volwaardige burgers zijn van wie de persoonlijke autonomie, rechten en capaciteiten moeten worden gerespecteerd. De regenbOog vzw volgt hierin de VN-Conventie inzake de rechten van personen met een handicap en de perspectiefnota 2020 van Vlaams Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin Jo Vandeurzen (handicap.fgov.be, www.ministerjovandeurzen.be).

Personen met een handicap hebben net als andere mensen het recht om te participeren in de samenleving, zoals aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding, sport, onderwijs, kinderopvang, enzovoort. Ze participeren liefst zo veel mogelijk zelfstandig en gewoon in de samenleving en zo weinig mogelijk uitzonderlijk en afzonderlijk.

Sommige personen met een handicap hebben hulp nodig om evenwaardig te kunnen participeren aan vrijetijdsactiviteiten. Bij een gebrek aan voldoende ondersteuning, redelijke aanpassingen en de juiste ingesteldheid hebben ze wel het formele recht, maar zeker geen gelijke kansen om deel te nemen aan de samenleving. Het gaat in het geval van mensen met een handicap veel minder om de bestrijding van een ongelijke behandeling in een gelijke situatie, maar wel om de bestrijding van de nadelen van een gelijke behandeling in een ongelijke situatie.

PARTICIPEREN AAN KINDEROPVANG

De regenboOg vzw hecht veel belang aan de participatie aan buitenschoolse kinderopvang van kinderen en jongeren met een beperking. Voor ons is kinderopvang een betekenisvolle vorm van vrijetijdsbesteding voor kinderen en jongeren met een beperking. Op het eerste gezicht is dit misschien niet zo vanzelfsprekend. In Vlaanderen vervult de kinderopvang immers vooral een economische functie. Veel ouders hebben kinderopvang nodig om arbeid en zorg te kunnen combineren.

Maar ook steeds meer niet-werkende ouders wensen gebruik te maken van kinderopvang. Voor kwetsbare doelgroepen is kinderopvang ook nuttig en soms nodig. Hun opvangvraag is vaak ingegeven door een sociale nood: even tot rust komen, de nood aan opvoedingsondersteuning, integratie van allochtone kinderen of kinderen met een handicap... (VBJK, 2004). Ook Kind en Gezin pleit ervoor om in de opvang aandacht te hebben voor kwetsbare doelgroepen. Kinderopvang vervult een belangrijke sociale en pedagogische functie, en kan de uitsluiting van kansengroepen tegengaan en hun integratie helpen bevorderen (www.kindengezin.be).

Kinderopvang is een ideale basis om maatschappelijk kwetsbare doelgroepen extra te ondersteunen. Kinderopvang situeert zich in een niet-bedreigende sfeer, het is een basisvoorziening en in principe laagdrempelig en toegankelijk voor iedereen. De opvang helpt bij het overbruggen van moeilijke periodes in het leven van kwetsbare gezinnen. Het geven van extra kansen en steun werkt preventief en voorkomt dat de problemen bij deze kinderen en gezinnen verergeren. Vanuit het perspectief van 'return on investment' zijn interventies op jonge leeftijd ook kosteneffectiever dan op oudere leeftijd (Mokos Y. in Van Balkom, H. & Knoops, J., 2008, 282-283; Hermanns, J., e.a., 2005, p. 6).

Voor de kinderen zelf is kinderopvang in de eerste plaats vrije tijd. Bij vrije tijd passen kernwoorden als rust, ontspanning, eigen keuzes maken, zelf initiatieven nemen en eigen interesses volgen. De keuze van het kind staat centraal en het kind bepaalt zelf, binnen bepaalde grenzen, aan welke activiteiten het al dan niet deelneemt (Van Dam e.a., 2011).

VRIJHEID VAN KEUZE

Horen kinderen met een beperking thuis in de reguliere kinderopvang? De discussie over de integratie van kinderen met specifieke zorgbehoeften in de kinderopvang is alvast niet nieuw. Sinds de regelgeving voorzieningen extra financiële steun garandeert voor de inclusieve opvang van kinderen met een beperking, is de aandacht hiervoor sterk toegenomen (VBJK, 2007).

De regengOog vzw is ook een voorstander van inclusieve kinderopvang en steunt deze ontwikkeling. Voor een omschrijving van inclusie baseren we ons op de expertise van het VBJK. Elk gezin heeft het recht om te bepalen of hun kind in een gespecialiseerde of in een gemengde (reguliere) voorziening wordt opgevangen. Het is een recht op gepaste maatschappelijke dienstverlening, net als voor alle andere ouders. Het uitgangspunt is: waar mogelijk samen naar de kinderopvang, met extra voorzieningen wanneer dat nodig is. Opdat ouders een keuze zouden kunnen maken, dienen er wel keuzemogelijkheden te zijn. En daar wringt nu net het schoentje (VBJK, 2007).

In de praktijk stoot de reguliere buitenschoolse kinderopvang op een aantal hindernissen voor de participatie van kinderen met een handicap, zoals een beperkte mobiliteit, onvoldoende toegankelijkheid, ontoereikende deskundigheid, verkeerde inschatting door reguliere begeleiders, slechte ervaringen en weerstanden, een te sterke gerichtheid op prestatie,...

Een gespecialiseerde buitenschoolse kinderopvang heeft een eigenheid uitgebouwd die in de reguliere opvang niet aanwezig is. Die is namelijk niet beperkt tot één sector

of leeftijdsgroep, maar gaat uit van de wensen en de mogelijkheden van de deelnemers zonder competitie-element, met aangepaste methodieken en met een individuele aanpak.

Net als andere kinderen, wensen kinderen met een handicap een vrijheid van keuze bij het invullen van hun vrije tijd. Ook zij hebben behoefte aan een goed gevoel, erkenning en succeservaringen. Het belangrijkste is dat kinderen zich amuseren in de vrije tijd. De keuze voor gemengde of specifieke activiteiten hangt af van een aantal kindfactoren, zoals de leeftijd, de interesse, de aard en ernst van een handicap, de vaardigheden, de talenten en een aantal omgevingsfactoren, zoals de samenstelling van de groep, de aard van de activiteit, de ruimten, de uitrusting en het aantal ondersteunende begeleiders.

Gespecialiseerde buitenschoolse kinderopvang kan de rol van ondersteunende organisatie opnemen en is voor kinderen met een handicap tegelijk de springplank naar participatie in het reguliere vrijetijdscircuit, en het vangnet voor wie participatie in het reguliere vrijetijdscircuit geen keuze is, onhaalbaar is of mislukte.

INCLUSIEVE MAATREGELEN VOORAL OP MAAT VAN KANSRIJKE GEZINNEN?

Inclusie lijkt bovendien eerder weggelegd voor kansrijke gezinnen. Dit komt vooral tot uiting in het onderwijs, waar men al langer ervaring heeft met inclusief onderwijs. Uit een artikel van Mieke van Hecke, directeur-generaal van de onderwijskoepel van het Katholiek onderwijs, blijkt dat het inclusief onderwijs vooral op maat is van de behoefte van ouders met een hoge socio-economische status en met een stevig netwerk (De Morgen, 25 augustus 2011).

Maar bij kinderen met een handicap stellen we nu net een verhoogd risico op armoede vast. Enerzijds hebben kinderen van laaggeschoolde moeders vijf keer meer kans op vertraging in het eerste leerjaar en acht tot tien maal meer kans om in het buitengewoon onderwijs te belanden dan kinderen van hooggeschoolde moeders (Heylen, L., 2011). Anderzijds verhoogt het hebben van een kind met een handicap de kans op maatschappelijke kwetsbaarheid. Het opvoeden van een kind met een handicap stelt hoge eisen aan de ouders en zorgt voor een extra druk op het gezin.

Kinderen met een handicap ondervinden op zich al heel wat moeilijkheden als ze willen participeren in het gewone leven. In kansarme gezinnen bemoeilijken opvoedings- en aangrenzende problemen het dagdagelijks functioneren, waardoor kinderen met een handicap nog moeilijker aansluiting vinden in het gewone leven (Mokos Y. in Van Balkom, H. & Knoops, J., 2008).

Kinderen uit kwetsbare gezinnen zijn dan ook oververtegenwoordigd in het buitengewoon onderwijs. Een mogelijke verklaring is dat het buitengewoon onderwijs een omkadering biedt die niet altijd aanwezig is in het gewoon onderwijs: de kosten zijn lager, het vervoer wordt verzekerd, de toegankelijkheid is groter, er is meer individuele en gerichte aandacht, de logopedisten en kinesisten zijn aanwezig op school en dienen niet langer buitenschools te worden ingeschakeld (http://www.armoedebestrijding.be/cijfers_onderwijs.pdf).

Natuurlijk zijn wij een grote voorstander van inclusieve maatregelen in de kinderopvang. Maar we beseffen dat deze opvang nog niet voor alle kinderen met een beperking is weggelegd. In een rechtvaardige samenleving mogen we niet uitsluitend kiezen voor inclusieve maatregelen voor 'the happy few', maar moeten we tevens werken op maat van mensen die maatschappelijk veel zwakker staan. De regenbOog vzw wil dat er ook voor kinderen met een handicap uit al dan niet kansarme gezinnen voldoende keuzemogelijkheden zijn in de opvang en vrije tijd.

KIEZEN VOOR EEN HORIZONTALE AANPAK OP LOKAAL NIVEAU

Om optimaal tegemoed te komen aan de rechten en de keuzevrijheid van personen met een beperking, pleiten we voor opvangnetwerken over de beleidsdomeinen heen. Dit zou moeten leiden tot dagarrangementen voor kinderen waarbij onderwijs, opvang en vrijetijdsvoorzieningen samen een aanbod ontwikkelen. Schoolkinderen en ouders kunnen op basis van behoefte en eigen keuze hiervan gebruik maken.

De lokale besturen spelen hierin een cruciale rol, aangezien zij het dichtst bij de doelgroep staan. Ook in het witboek interne staatshervorming kiest Vlaams minister van Bestuurszaken, Geert Bourgeois voor de versterking van de regierol van gemeenten in de buitenschoolse kinderopvang. Samen met de bevoegde minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Jo Vandeurzen, stelt hij dat het de bevoegdheid is van het lokaal bestuur, in overleg met de betrokken lokale actoren, om te zorgen voor een behoeftedekkend opvang- en vrijetijdsaanbod.

Kiezen voor een inclusief beleid is kiezen voor een horizontaal beleid over de sectoren kinderopvang, vrije tijd, jeugd, sport, armoede- en gehandicaptenbeleid heen. Samen zoeken naar een gemeenschappelijke visie en een éénduidig kader is noodzakelijk. Een kernopdracht van het lokaal bestuur is het zoeken naar samenwerkingsmogelijkheden tussen de verschillende actoren die actief zijn met kinderen voor- en na schooltijd en op vakantiedagen.

Daarnaast bepaalt de Vlaamse Regering in het witboek dat het inclusief beleid ten aanzien van personen met een handicap de bevoegdheid is van en taak is voor de provinciebesturen.

Een horizontale aanpak op lokaal niveau ondersteund door de provincie op het vlak van inclusie biedt ongetwijfeld nieuwe perspectieven voor gezinnen met een kind met een beperking. De regenbOog vzw vindt dit een gunstige evolutie en wil hier op een positieve manier aan meewerken.

BIBLIOGRAFIE

- HERMANNNS, J., SCHRIJVERS, G., & ORY, F. (2005). *Helpen bij opgroeien en opvoeden: eerder, sneller en beter*. Utrecht: Inventgroep.
- VAN BALKOM, H., & KNOOPS, J. (RED.) (2008). *In-Com-Clusie. Inclusie door communicatieontwikkeling en -ondersteuning*. Leuven: Acco.
- VAN DAM, S., KOMOSSA, S. & SPOORMANS, L. (2011). *De transformatie van het schoolgebouw*. Bussum: Thoth.
- VAN HECKE, M., *Inclusief onderwijs is er jammer genoeg nog niet voor iedereen*, De Morgen, 25 augustus 2011.
- VBJK (2004). *Handleiding buurtgerichte kinderopvang*. Gent.
- VBJK (2007). *Handleiding inclusie van kinderen met specifieke zorgbehoeften*. Gent.
- HEYLEN, L. (2011). *Extra Kansen*. Hasselt, 21 oktober.

ONLINE

www.deregenboog.be

www.kindengezin.be

VN conventie inzake de rechten van personen met een handicap: http://handicap.fgov.be/docs/verdrag_nl.pdf

Perspectief 2020 nieuw ondersteuningsbeleid voor personen met een handicap: <http://www.ministerjovandeurzen.be/nlapps/data/docattachments/conceptnota%20pmh.pdf>

http://www.armoedebestrijding.be/cijfers_onderwijs.pdf

Witboek interne staatsvorming: http://ikdoe.vlaandereninactie.be/wp-content/uploads/2011/04/Witboek_8april2011.pdf